

Юлія Черняк

докторка юридичних наук, доцентка,
суддя Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду,
доцентка кафедри міжнародного приватного права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)
y.v.chernyak@gmail.com

DOI: 10.33498/opus-2020-06-189

УДК 341.64:347.61/64

ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ІНОЗЕМНИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ ІЗ МІЖНАРОДНИХ СІМЕЙНИХ СПОРІВ: СВІТОВИЙ ДОСВІД УНІФІКАЦІЇ НОРМ ПРАВА ТА ДЕЯКІ ПИТАННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

АНОТАЦІЯ. Практична складність питання визнання та виконання іноземного судового рішення полягає у тому, що судові рішення як акт публічної влади однієї держави, прийнятий у межах її юрисдикції, має бути визнано й виконано на території іншої держави, на яку ця публічна влада не поширюється. Сучасні міжнародні правові договори, які уніфікують норми міжнародного цивільного процесу при вирішенні сімейних спорів, втілюють такі два положення: з одного боку, держава бере на себе обов'язок визнавати та виконувати іноземні судові рішення, керуючись при цьому такими мотивами, як необхідність розвитку міжнародних зв'язків та забезпечення прав особи; з другого боку, кожна держава встановлює певні межі такого визнання і виконання, визначаючи перелік можливих підстав для відмови у визнанні і виконанні іноземного судового рішення.

Метою статті є визначення сучасного стану уніфікації норм інституту визнання та виконання іноземних судових рішень із міжнародних сімейних спорів, окреслення кола принципів, які становлять основу цього інституту права. Особливу увагу сконцентровано на тлумаченні та застосуванні принципу взаємності та застереження про публічний порядок на основі аналізу доктрини та судової практики.

Визначено, що на рівні Гаазьких дитячих конвенцій, регламентів Європейського Союзу, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, уніфіковано такі принципи сучасного інституту визнання і виконання іноземних судових рішень із сімейно-правових спорів: остаточність судового рішення (*res judicata*) і неможливість перегляду його по суті на стадії визнання і виконання у запитуваній державі; взаємність; неможливість перегляду судом запитуваної держави фактичних обставин, якими суд держави походження рішення обґрунтував свою юрисдикцію; застосування *lex fori* до процедури визнання і виконання іноземного судового рішення; можливість часткового визнання і виконання іноземного судового рішення; необхідність застосовувати просту і швидку процедуру визнання та ефективні заходи виконання судового рішення; розширене визначення категорії

© Юлія Черняк, 2020

Юлія Черняк

“рішення суду”, що передбачає поширення цієї категорії “рішення суду” також на затверджені судом мирові угоди і договори, укладені сторонами аліментного зобов’язання.

Позитивний ефект положень статей 462 і 471 Цивільного процесуального кодексу України 2017 р. розглянуто з двох позицій: 1) із позиції держави і розвитку міжнародного правового співробітництва, – це відхід від політики ізоляваності і намір сприйняти міжнародні та, зокрема, європейські стандарти у сфері забезпечення прав людини; 2) із позиції пересічних громадян України – суб’єктів цивільних, зокрема й сімейних, відносин, – це розширення можливості визнання в Україні рішень, ухвалених іноземними судами, та можливості ставити питання про визнання і виконання за кордоном рішень українських судів на умовах взаємності.

Ключові слова: міжнародний цивільний процес; міжнародні сімейні спори; іноземні судові рішення; принцип взаємності; публічний порядок; Гаазькі конвенції; регламенти Європейського Союзу.

Відправна теза дослідження і регулювання питань визнання та виконання іноземного судового рішення зводиться до того, що дія рішення суду як акта публічної влади зазвичай обмежується територією держави, суд якої його ухвалив, і для реалізації судового рішення на території іншої держави потрібна погоджена воля цієї держави. Сучасні міжнародні правові договори, які уніфікують норми міжнародного цивільного процесу при вирішенні сімейних спорів, втілюють такі два положення: з одного боку, держава бере на себе обов’язок визнавати й виконувати іноземні судові рішення, дотримуючись при цьому таких мотивів, як необхідність розвитку міжнародних зв’язків і забезпечення прав особи; з другого боку, кожна держава встановлює певні межі такого визнання та виконання, визначаючи перелік можливих підстав для відмови у визнанні й виконанні іноземного судового рішення.

В Україні до 2006 р. прерогатива в міжнародному правовому регулюванні питань визнання та виконання іноземних судових рішень належала договорам про правничу допомогу. Сьогодні в Україні й надалі зберігають чинність договори про правничу допомогу і правові відносини з цивільних, сімейних і кримінальних справ, які було укладено ще Радянським Союзом. Практика цих “старих” договорів України про правничу допомогу в регулюванні питань міжнародного цивільного процесу не є одноманітною. Низку міжнародних договорів про правничу допомогу, зокрема із деякими державами – членами Європейського Союзу (далі – ЄС), Україна уклала вже як суверенна держава. Останнім часом процесуальні норми не включаються у договори про правничу допомогу у цивільних справах, оскільки кожна держава вирішує ці питання відповідно до свого внутрішнього законодавства. Найновіші двосторонні договори України про правничу допомогу – Договір між Україною

і Республікою Сенегал про правову допомогу в цивільних та кримінальних справах¹, Договір між Україною та Республікою Індія про взаємну правову допомогу в цивільних і господарських справах², Договір між Україною та Ісламською Республікою Іран про правові відносини та правову допомогу в цивільних і кримінальних справах³, регулюють питання визнання та виконання іноземних судових рішень, але не містять уніфікованих правил міжнародної підсудності.

На наше переконання, у найближчому майбутньому двосторонні договори України про правничу допомогу і правові відносини у цивільних та сімейних справах все ще будуть відігравати важливу роль у регулюванні багатьох питань міжнародного цивільного процесу. Водночас слід визнати, що ці договори не можуть бути єдиним і пріоритетним для України джерелом регулювання у цій сфері відносин. Слід також зазначити, що в державах ЄС, на відміну від України, двосторонні договори про правничу допомогу посідають незначне місце в системі тих правових актів, за допомогою яких здійснюється регулювання міжнародних цивільних процесуальних відносин. Як правило, такі договори зберігають чинність лише у відносинах держав ЄС із країнами Східної Європи та державами – колишніми колоніями. Провідна роль у регулюванні процесуальних відносин за участю іноземних осіб повинна належати все ж таки багатостороннім договорам.

Сьогодні у світі діє низка конвенцій, які в юридичних колах охоплюються терміном “Гаазькі дитячі конвенції” (*Hague Children’s Conventions*). Це: 1) Гаазька конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей 1996 р. (далі – Гаазька конвенція про батьківську відповідальність 1996 р.⁴, Україна приєдналася у 2008 р.⁵); 2) Гаазька конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дитини 1980 р.⁶ (Україна приєдналася у 2006 р.⁷); 3) Гаазька конвен-

¹ Договір між Україною і Республікою Сенегал про правову допомогу в цивільних та кримінальних справах від 17 червня 2013 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686_004#Text> (дата звернення: 12.04.2020).

² Договір між Україною та Республікою Індія про взаємну правову допомогу в цивільних і господарських справах від 12 грудня 2012 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356_026#Text> (дата звернення: 12.04.2020).

³ Договір між Україною та Ісламською Республікою Іран про правові відносини та правову допомогу в цивільних і кримінальних справах від 11 травня 2004 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/364_026#Text> (дата звернення: 12.04.2020).

⁴ Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей від 19 жовтня 1996 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973_002#Text> (дата звернення: 25.05.2020).

⁵ Про приєднання України до Конвенції про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей: Закон України від 14 вересня 2006 р. № 136-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 43. Ст. 417.

⁶ Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25 жовтня 1980 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_188#Text> (дата звернення: 25.05.2020).

⁷ Про приєднання України до Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей: Закон України від 11 січня 2006 р. № 3303-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 43. Ст. 140.

ція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання 2007 р.⁸ (Україна ратифікувала у 2013 р.⁹), яка у відносинах між Договірними Державами замінює Гаазьку конвенцію про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання 1973 р.¹⁰ (Україна приєдналася у 2008 р.¹¹) 4) Гаазька конвенція про захист дітей та співробітництво у сфері міждержавного усиновлення 1993 р.¹². Перелічені конвенції уніфікують колізійні норми сімейного права, а також процесуальні норми, зокрема й ті, які регулюють визнання та виконання судових рішень із міжнародних сімейних спорів, передовсім стосовно дитини.

Майже через сторіччя із часу прийняття перших Гаазьких конвенцій з питань міжнародного цивільного процесу ЄС врегулював більшість питань, які охоплюються предметною сферою Гаазьких конвенцій, у своїх власних правових актах. Як наслідок, сьогодні ЄС має свою самостійну уніфіковану систему джерел міжнародного цивільного процесу. У європейській юридичній літературі упродовж 2000-х років розвинуто тезу про формування у межах європейського права самостійної сфери права – європейського цивільного процесуального права, яке характеризується значним обсягом нормативно-правового матеріалу і специфікою регулювання¹³.

Сучасний європейський цивільний процес включає велику кількість актів, найбільшу групу серед яких посідають акти, які стосуються міжнародної підсудності, визнання і виконання судових рішень, а також співробітництва у сфері міжнародного цивільного процесу. Невід'ємна складова цієї групи актів ЄС – це регламенти, які уніфікують норми міжнародної підсудності, визнання і виконання судових рішень, а також співробітництва у сфері міжнародних сімейних спорів. Так, Брюссель-

⁸ Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання від 23 листопада 2007 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_112#Text> (дата звернення: 25.05.2020).

⁹ Про ратифікацію Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання: Закон України від 11 січня 2013 р. № 26-VII. *Урядовий кур'єр*. 2013. № 34.

¹⁰ Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання від 2 жовтня 1973 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973_001#Text> (дата звернення: 25.05.2020).

¹¹ Про приєднання України до Конвенції про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання: Закон України від 14 вересня 2006 р. № 135-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 24. Ст. 416.

¹² Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення від 29 травня 1993 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_365#Text> (дата звернення: 25.05.2020).

¹³ M Freudenthal, 'The Future of European Civil Procedure' (2003) 7.5 *Electronic Journal of Comparative Law* <<http://www.ejcl.org/ejcl/75/art75-6.html>> (accessed: 25.05.2020); P Gottwald, 'Comparative Civil Procedure' (2005) 22 *Ritsumeikan Law Review* 23–35; Корнеліс Хендрік ван Рее, 'Гармонизация гражданского процесса в глобальном масштабе. – Европейский гражданский процесс и исполнительное производство' в *Сборник материалов Международной научно-практической конференции* (Валеєв Д отв ред, Статут 2012) 8–25; Storme Marcel, 'A Single Civil Procedure for Europe: A Cathedral Builders' Dream' (2005) 22 *Ritsumeikan Law Review* 87–100; Kramer Xandra E 'Harmonisation of Provisional and Protective Measures in Europe' in Storme M (ed), *Procedural Laws in Europe. Towards Harmonisation* (Apeldoorn 2003) 305–19; Biavati Paolo, 'Is Flexibility a Way to the Harmonization of Civil Procedural Law in Europe?' in Carpi F and Lupoi M (eds), *Essays on transnational and comparative civil procedure* (Giappichelli 2001) 85–100.

ська конвенція про міжнародну підсудність, визнання і виконання судових рішень у сімейно-шлюбних справах 1998 р.¹⁴ стала основою Регламенту ЄС від 9 травня 2000 р. № 1347/2000 про міжнародну підсудність, визнання та виконання судових рішень у шлюбно-сімейних справах та у справах стосовно батьківської відповідальності (Регламент “Брюссель II”), який із 1 березня 2005 р. замінено на Регламент від 27 листопада 2003 р. № 2201/2003 про міжнародну підсудність, визнання та виконання судових рішень у шлюбно-сімейних справах та у справах стосовно батьківської відповідальності (далі – Регламент *Brussels IIbis*)¹⁵. 18 грудня 2008 р. прийнято Регламент ЄС про міжнародну підсудність, застосовуване право, визнання та виконання рішень та співробітництво у справах, що стосуються зобов’язань з утримання¹⁶. У 2016 р. прийнято регламенти ЄС, які уніфікують норми про юрисдикцію, застосовуване право, визнання і виконання рішень про режим власності подружжя та режим власності зареєстрованого партнерства¹⁷.

З огляду на зміст Гаазьких дитячих конвенцій та регламентів ЄС, можемо визначити ті принципи, які є основою сучасного інституту визнання та виконання іноземних судових рішень із міжнародних сімейних спорів: принцип остаточності судового рішення (принцип *res judicata*) та неможливості перегляду судом запитуваної держави фактичних обставин, якими суд держави походження рішення обґрунтовував свою юрисдикцію (статті 27, 28 Гаазької конвенції 2007 р., статті 25, 27 Гаазької конвенції 1996 р., ст. 24 Регламенту *Brussels IIbis*, ст. 39 Регламенту про правовий режим майна подружжя № 2016/1103 і ст. 39 Регламенту про правовий режим майна зареєстрованого партнерства № 2016/1104); принцип застосування *lex fori* до процедури визнання та виконання іноземного судового рішення (статті 24, 28 Гаазької конвенції 1996 р., ст. 32 Гаазької конвенції 2007 р., ст. 30 Регламенту *Brussels IIbis*, ст. 45 Регламенту про правовий режим майна подружжя № 2016/1103 і ст. 45 Регламенту про правовий режим майна зареєстрованого партнерства № 2016/1104); принцип можливості часткового визнання і виконання іноземного судового рішення

¹⁴ Brussels Convention of 28 May 1998 on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters (Brussels II Convention) (1999) 1 Yearbook of Private International Law 299–318.

¹⁵ Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000. *OJ of the European Union*. L 338. Vol. 46. 23 December 2003. P. 1–29.

¹⁶ Council Regulation (EC) No 4/2009 of 18 December 2008 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations. *OJ of the EU*. L 7. 10.1.2009. P. 1–79.

¹⁷ Council Regulation (EU) No 2016/1103 of 24 June 2016 implementing enhanced cooperation in the area of jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of matrimonial property regimes. *OJ of the EU*. 8.7.2016. L 183/1; Council Regulation (EC) No 2016/1104 of 24 June 2016 implementing enhanced cooperation in the area of jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of the property consequences of registered partnerships. *OJ of the EU*. 8.7.2016. L 183/30.

(ст. 21 Гаазької конвенції 2007 р., ст. 36 Регламенту *Brussels Ibis*, ст. 37 Регламенту про утримання № 4/2009, ст. 54 Регламенту про правовий режим майна подружжя № 2016/1103 і ст. 54 Регламенту про правовий режим майна зареєстрованого партнерства № 2016/1104); принцип необхідності застосовувати просту і швидку процедуру визнання та ефективні заходи виконання судового рішення (ч. 2 ст. 26 Гаазької конвенції 1996 р., ч. 2 ст. 32 Гаазької конвенції 2007 р.); принцип широкого визначення категорії “рішення суду”, оскільки вона включає не лише рішення, ухвалені судом у результаті вирішення справи по суті, а й затверджені судом мирові угоди і договори, укладені сторонами аліментного зобов’язання (статті 2, 21 Гаазької конвенції 1973 р., статті 19 і 30 Гаазької конвенції 2007 р., ст. 46 Регламенту *Brussels Ibis*, ст. 48 Регламенту про утримання № 4/2009, ст. 60 Регламенту про правовий режим майна подружжя № 2016/1103 і ст. 60 Регламенту про правовий режим майна зареєстрованого партнерства № 2016/1104).

Відповідно до ст. 390 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України)¹⁸ і ст. 462 чинного ЦПК України 2017 р.¹⁹ рішення іноземного суду визнаються і виконуються в Україні, якщо їх визнання та виконання передбачено міжнародним договором, згода на обов’язковість якого надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності. У разі якщо визнання та виконання рішення іноземного суду залежить від принципу взаємності, вважається, що він існує, оскільки не доведено інше.

У сучасній юридичній літературі та практиці ставлення щодо доречності поширення принципу взаємності на інститут визнання і виконання іноземних судових рішень не є однозначним. Наприклад, російська доктрина продовжує наполягати на тому, що в міжнародному аспекті взаємність практично завжди є необхідною умовою для виконання рішення іноземної судової установи²⁰. Іншу позицію з цього питання обстоює європейська та сучасна вітчизняна юридична наука. Так, наприклад, німецький правознавець Х. Шак робить висновок про те, що учасники процесу не можуть і не повинні відповідати за поведінку держави, в іншому разі відбувається втручання публічних інтересів у приватноправові, а тому ‘багато що говорить на користь повної відмови від

¹⁸ Цивільний процесуальний кодекс України: в редакції Закону України від 21 січня 2010 р. № 1837-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/ed20100216#Text>> (дата звернення: 25.05.2020).

¹⁹ Цивільний процесуальний кодекс України: в редакції Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>> (дата звернення: 25.05.2020).

²⁰ Л. Ануфриєва, *Международное частное право, т. 3: Трансграничные банкротства. Международный коммерческий арбитраж. Международный гражданский процесс: учебник* (БЕК 2001) 380; Н. Марышева, *Семейные отношения с участием иностранцев: правовое регулирование в России* (Волтерс Клувер 2007) 280.

взаємності у межах міжнародного цивільного процесуального права²¹. Дедалі більше нових, прийнятих у державах Європи законів про міжнародне приватне право, які включають, зокрема, і норми про міжнародний цивільний процес, взагалі відмовилися від взаємності. Автори Принципів міжнародного цивільного процесу *ALI/UNIDROIT* характеризують у коментарі до Принципу 30 “Визнання” принцип взаємності як принцип рівного ставлення, і зазначають, що ‘взаємність вже давно не є передумовою визнання іноземного судового рішення у багатьох країнах’, однак роблять застереження, що взаємність буде дотримана, якщо право держави суду приймає ці Принципи і, зокрема, Принцип 30²². Найповніше принцип взаємності у визнанні та виконанні судових рішень, але саме як прояв взаємної довіри до судових актів Договірних Держав, проявляється у праві ЄС, регламенти якого поступово скасовують ексекватуру для деяких категорій судових рішень і запроваджують замість неї процедуру сертифікації.

Викладення положень статей 462 і 471 ЦПК України та скасування норми права, за якої відсутність міжнародного договору перешкоджала визнанню іноземного судового рішення, позитивно оцінюються українськими вченими²³. На нашу думку, відсутність прямого, на рівні закону, визнання принципу взаємності унеможлиблювала виконання за кордоном рішень українських судів, за винятком держав – членів Співдружності Незалежних Держав і відносно невеликої кількості інших держав, з якими Україна мала двосторонні договори про правничу допомогу. Включення припису про можливість визнання та виконання іноземних судових рішень за принципом взаємності, яка презюмується, істотно розширює коло рішень, які можуть бути визнані в Україні. Таким чином, позитивний ефект положень статей 462, 471 ЦПК України можна розглядати з двох позицій:

- 1) держави та розвитку міжнародного правового співробітництва – відхід від політики ізольованості й намір сприйняти міжнародні та, зокрема, європейські стандарти у сфері забезпечення прав людини;
- 2) пересічних громадян України – суб’єктів цивільних, зокрема й сімейних, відносин – розширення можливості визнання в Україні рішень, ухвалених іноземними судами, та можливості ставити питання

²¹ Х Шак, *Международное гражданское процессуальное право: учебник* (пер с нем, БЕК 2001) 17.

²² ALI/UNIDROIT Principles of Transnational Civil Procedure as adopted and promulgated by the American Law Institute at Washington, D.C., U.S.A. May 2004 and by UNIDROIT at Rome, Italy April 2004 (Cambridge University Press 2006) 49.

²³ О Клименко, ‘Сучасні тенденції розвитку в Україні інституту визнання та виконання рішення іноземного суду’ в *Нариси з міжнародного приватного права, вип 5* (Калакура В ред, Алерта 2019) 67; Ю Черняк, *Уніфікація норм міжнародного цивільного процесу з розгляду сімейних спорів* (Алерта 2018) 259–63; Г Цірат, *Міжнародний цивільний процес: сучасний стан та перспективи міжнародно-правової уніфікації* (Видавництво Іванченка І. С. 2013) 317.

про визнання та виконання за кордоном рішень українських судів на умовах взаємності. Закріплення взаємності як додаткової підстави для визнання та виконання судового рішення – це додаткова можливість захисту прав громадян України в іноземній державі за відсутності міжнародного договору.

З огляду на аналіз судової практики України щодо застосування положень ст. 462 ЦПК України можемо зробити висновок, що загалом вітчизняні суди застосовують принцип взаємності при вирішенні справ про визнання та виконання судових рішень із сімейних справ, проте, на жаль, трапляються випадки, коли суди відмовляють у визнанні іноземного судового рішення на підставі відсутності міжнародного договору з відповідною державою, не враховуючи при цьому можливості застосувати принцип взаємності. Показовими у цьому сенсі можуть бути судові рішення у справі за клопотанням громадянина Ізраїлю про визнання та надання дозволу на примусове виконання на території України постанови Суду з сімейних справ Тель-авівського округу 40 Верет Шавіт-Фенкельштейн від 20 липня 2015 р. (далі – постанова Суду з сімейних справ від 20 липня 2015 р.). Цією постановою суду Ізраїлю було ратифіковано договір, укладений між громадянином Ізраїлю (батьком дитини) та громадянкою України (матір'ю дитини) щодо визначення місця проживання дитини на території України, графіку відвідування дитиною Ізраїлю, порядку забезпечення права батька підтримувати зв'язок із дочкою за допомогою телефону або інших засобів зв'язку (персонального комп'ютера тощо), обов'язку батька утримувати дитину під час її перебування в Ізраїлі та оплачувати гонорари вчителя (викладача) івриту. Заявник просив український суд надати дозвіл на примусове виконання на території України цієї постанови суду Ізраїлю в частині його участі у вільному спілкуванні з дочкою. Ухвалою Амур-Нижньодніпровського районного суду міста Дніпропетровська від 26 вересня 2018 р. клопотання про визнання та надання дозволу на виконання на території України постанови Суду з сімейних справ від 20 липня 2015 р. задоволено і надано дозвіл на примусове виконання на території України цієї постанови Суду²⁴. Однак постановою Дніпровського апеляційного суду від 4 грудня 2018 р. задоволено частково апеляційну скаргу матері дитини, ухвалу суду першої інстанції скасовано, у задоволенні клопотання відмовлено, зокрема з тієї підстави, що між Україною та державою Ізраїль не укладено міжнародний договір про взаємне надання правничої допомоги, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою

²⁴ Ухвала Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська від 26 вересня 2018 р. у справі № 199/3311/18 <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/76854329>> (дата звернення: 25.05.2020).

України, щодо визнання та примусового виконання рішень судів держави Ізраїль на території України. Таким чином, апеляційний суд вважав, що з огляду на норми ст. 462 ЦПК України у суду першої інстанції не було правових підстав для визнання та надання дозволу на примусове виконання на території України постанови Суду Ізраїлю²⁵. Враховуючи предметну сферу укладеного батьками дитини договору, ратифікованого постановою Суду з сімейних справ від 20 липня 2015 р., і беручи до уваги, що заявник просив надати дозвіл на примусове виконання на території України цієї постанови в частині його участі у вільному спілкуванні з дочкою, цей міжнародний сімейний спір підпадає під сферу дії Гаазької конвенції про батьківську відповідальність 1996 р., яка ратифікована Україною, однак не є чинною для держави Ізраїль. Тож, відповідно, її положення не можуть бути застосовані у цій справі. Україна та держава Ізраїль не мають також будь-якого іншого міжнародного багатостороннього договору, який би регулював питання визнання і виконання судових рішень у цій категорії справ, і не мають також двостороннього договору про правничу допомогу у цивільних і сімейних справах. Отже, апеляційний суд правильно вказав, що між Україною та державою Ізраїль не укладено міжнародний договір про взаємне надання правничої допомоги, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, щодо визнання та примусового виконання рішень судів держави Ізраїль на території України. Проте, як було зазначено вище, зі змісту ч. 1 ст. 462 ЦПК України, відсутність міжнародного договору не може бути підставою для відмови у визнанні та виконанні іноземного судового рішення, оскільки у такому випадку застосовується принцип взаємності. Наявність взаємності презюмується (це “правило сприятливого ставлення щодо визнання і виконання іноземних судових рішень” – *favor recognitionis et executionis*), і доказування зворотного (тобто відсутності забезпечення взаємності в іноземній державі) покладається на заінтересовану особу (боржника).

Судова практика України налічує вже декілька десятків справ, у яких суди України, зокрема й Верховний Суд, застосовували норми Гаазької конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей 1980 р. та норми Гаазької конвенції про батьківську відповідальність 1996 р. У цій статті наведемо приклад застосування судами України норм інституту визнання та виконання іноземного судового рішення, які закріплені в одній з останніх конвенцій, підготовлених Гаазькою конференцією з міжнародного приватного права і ратифікованих Україною, –

²⁵ Постанова Дніпровського апеляційного суду від 4 грудня 2018 р. у справі № 199/3311/18 <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/78342377>> (дата звернення: 25.05.2020).

у Гаазькій конвенції про міжнародне стягнення аліментів та інших видів сімейного утримання 2007 р. Так, постанова Верховного Суду від 19 лютого 2020 р. стосується визнання та виконання на території України рішення Дев'ятнадцятого окружного суду Лейк Каунті, штат Іллінойс, Сполучені Штати Америки (далі – США) від 8 січня 2016 р. про стягнення аліментів (грошової суми на утримання дітей) у розмірі 4 825,00 доларів щомісячно, що еквівалентно 127 717,75 грн, починаючи з 8 квітня 2016 р. до 30 червня 2024 р. Виконання вказаного рішення суду на території США утруднене тим, що боржник у добровільному порядку ухиляється від його виконання та проживає на території України. Ухвалою від 7 листопада 2017 р. Солом'янський районний суд міста Києва відмовив у задоволенні клопотання матері дітей про визнання та виконання на території України вказаного рішення суду США, посилаючись на те, що згідно з відповіддю Міністерства закордонних справ України від 13 вересня 2017 р. у відносинах між Україною та США міжнародний договір про надання правничої допомоги у цивільних та сімейних справах не укладався. Крім того, заявник не надав суду належних доказів, які підтверджують дотримання порядку виклику відповідача в судові засідання: належним чином завірених копій документів, які підтверджують виклик відповідача до суду і його належне отримання, та документа, який підтверджує набрання рішенням суду США законної сили. Апеляційний суд міста Києва ухвалою від 23 січня 2018 р. задовольнив частково апеляційну скаргу матері дітей, скасував ухвалу Солом'янського районного суду міста Києва від 7 листопада 2017 р., клопотання про визнання та виконання на території України рішення Дев'ятнадцятого окружного суду Лейк Каунті, штат Іллінойс, США від 8 січня 2016 р. про стягнення аліментів залишив без розгляду та повернув клопотання разом із документами, що додані до нього, особі, що його подала. Суд апеляційної інстанції виходив із того, що заявник не надав суду належних доказів, які підтверджують дотримання порядку виклику відповідача в судові засідання: належним чином завірених копій документів, які підтверджують виклик відповідача до суду і його належне отримання, та документа, який підтверджує набрання рішенням суду США законної сили, тому ухвала суду постановлена з порушенням норм процесуального права і підлягає скасуванню з ухваленням постанови про залишення клопотання без розгляду. У лютому 2018 р. батько дітей (платник аліментів) звернувся до Верховного Суду з касаційною скаргою на ухвалу Апеляційного суду міста Києва від 23 січня 2018 р., в якій просив скасувати ухвалу суду апеляційної інстанції, залишити в силі ухвалу суду першої інстанції. Заявник вважав, що суд першої інстанції дійшов правильного висновку про відмову у задо-

воленні клопотання, оскільки між державами немає міжнародного правничого договору. Верховний Суд відхилив ці доводи касаційної скарги з огляду на те, що виконання рішення іноземного суду залежить від наявності між Україною та відповідною іноземною державою міжнародного договору про взаємне визнання і виконання судових рішень або виконується за принципом взаємності. Законом України “Про ратифікацію Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання”²⁶ ратифіковано Конвенцію, вчинену 23 листопада 2007 р. у Гаазі. США підписали Конвенцію 23 листопада 2007 р. (ратифікована 7 вересня 2016 р., набрала чинності 1 січня 2017 р.). Таким чином, Україна і США є державами – учасницями Конвенції, яка регулює порядок визнання та виконання рішення іноземного суду, що стосується аліментів у сімейних правовідносинах. Вивчивши матеріали цивільної справи, перевіривши доводи касаційної скарги, Верховний Суд дійшов висновку про залишення касаційної скарги без задоволення і залишення ухвали Апеляційного суду міста Києва від 23 січня 2018 р. без змін²⁷.

Як було зазначено на початку цієї статті, обов’язковою складовою інституту визнання та виконання іноземного судового рішення є норми, які визначають випадки, коли у задоволенні клопотання може бути відмовлено. З-поміж усіх підстав для відмови у визнанні та наданні дозволу на виконання іноземного судового рішення, які визначені міжнародними правовими договорами та актами внутрішнього законодавства держави, найскладнішим із погляду практики застосування є застереження про публічний порядок, оскільки воно не має нормативного визначення, його наявність встановлюється судом щодо конкретного іноземного судового рішення. Як вдало зазначив В. Кисіль, ‘як і більшість загальних понять міжнародного приватного права, застереження про публічний порядок приречене обертатися в замкнутому колі: доктрина – законодавство – судові тлумачення – доктрина’²⁸.

Категорія публічного порядку закріплена в усіх Гаазьких конвенціях і регламентах ЄС, які містять норми інституту визнання і виконання судових рішень із міжнародних сімейних спорів. Аналіз змісту цих норм права та судової практики дає змогу з’ясувати умови, які мають бути дотримані судом при вирішенні питання про відмову у визнанні іноземного судового рішення у справі з сімейно-правового спору на підставі

²⁶ Про ратифікацію Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання: Закон України від 11 січня 2013 р. № 26-VII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/26-18#Text>> (дата звернення: 25.05.2020).

²⁷ Постанова Верховного Суду від 19 лютого 2020 р. у справі № 760/13788/17 <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/88522393>> (дата звернення: 25.05.2020).

²⁸ В Кисіль, *Міжнародне приватне право: питання конфіскації* (Україна 2000) 205.

порушення публічного порядку тієї держави, в якій це рішення потребує визнання.

Насамперед потрібно зважати, що доводи на обґрунтування того, що визнання рішення іноземного суду суперечить публічному порядку запитованої держави, не повинні стосуватися перегляду справи по суті. До прикладу, Гаазька конвенція про батьківську відповідальність 1996 р. (ст. 27) і Гаазька конвенція 2007 р. (ст. 28) містять пряму заборону на перегляд судом запитованої держави іноземного судового рішення по суті (“*revision au fond*”) та перегляд обставин, якими суд іноземної держави обґрунтував свою юрисдикцію на розгляд справи. У ЦПК України відсутнє чітке правило такого змісту, проте системне тлумачення норм розділу IX ЦПК України “Визнання та виконання рішень іноземних судів, міжнародних комерційних арбітражів в Україні, надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів” дає змогу зробити висновок про неможливість перегляду іноземного судового рішення по суті, і, вважаємо, на такій самій позиції має стояти і судова практика України.

Суд не може відмовити у визнанні та виконанні рішення іноземного суду лише на тій підставі, що у праві його держави відсутні норми, аналогічні нормам іноземного права, які були застосовані іноземним судом при вирішенні спору по суті. Так, з точки зору регламентів ЄС не вважається порушенням публічного порядку застосування судом держави ухвалення рішення матеріального права, відмінного від права держави його визнання та виконання. До прикладу, ст. 25 Регламенту *Brussels IIbis* (“Відмінності у застосовуваному праві”) встановлює, що у визнанні судового рішення не може бути відмовлено на тій підставі, що право держави-учасниці, у якій подано клопотання про визнання такого рішення, не дозволяє розлучення, окреме проживання або визнання шлюбу недійсним за таких самих обставин. Схожа за змістом норма міститься у ст. 6 Гаазької конвенції про визнання розлучень та рішень щодо окремого проживання подружжя 1970 р.: у визнанні розлучення чи рішення про окреме проживання подружжя не може бути відмовлено на тій підставі, що: а) внутрішнє право держави, в якій запитується таке визнання, не дозволяє розлучення або, залежно від обставин, окреме проживання подружжя за таких самих фактів, або б) було застосовано інше право, ніж те, яке застосовується відповідно до норм міжнародного приватного права цієї держави. Таким чином, суддя, який вирішує питання визнання іноземного судового рішення, не може переглядати це рішення з точки зору того, яке колізійне і матеріальне право було застосовано судом іноземної держави для вирішення справи по суті. Той факт, що іноземний суддя оцінив і вирішив спір не в тій правовій системі, у якій би це

зробив суддя держави визнання цього судового рішення на основі свого колізійного права (якби йому довелося розглядати справу), сам собою ще не є підставою для звернення до публічного порядку. Відзначимо, що саме такий підхід до вирішення питання про співвідношення колізійного методу правового регулювання та підстав для відмови у визнанні й виконанні іноземного судового рішення отримав схвальні відгуки в юридичній літературі²⁹.

Нерідко сторона, яка програла судовий процес, намагається обґрунтувати те, що виконання ухваленого проти неї судового рішення з міжнародного сімейного спору буде порушувати публічний порядок держави виконання цього рішення, посиленням на порушення під час судового розгляду справи певних норм процесуального права. У зв'язку з цим судова практика давала відповідь на запитання про можливість особи посилатися на допущені процесуальні помилки, якщо вона навіть не намагалася їх виправити за допомогою подання апеляційної/касаційної скарги у державі за місцем ухвалення судового рішення. Так, цікавий приклад із практики Верховного Суду Федеративної Республіки Німеччина (далі – ФРН) наведено Х. Шаком. Позивачка, яка проживала в Англії, мала намір виконати рішення про сплату аліментів її колишнім чоловіком, ухвалене Високим Судом Лондона. Відповідач посилався на порушення його права бути заслуханим перед судом, оскільки Високий Суд Лондона у зв'язку з неповагою до суду (*“contempt of court”*) усунув його від участі у процесі. Англійське право передбачає таку санкцію у разі невиконання відповідачем попередньої постанови суду про сплату аліментів до ухвалення остаточного рішення (що і мало місце у цій справі). Визнання і виконання рішень англійських судів про виплату аліментів на території ФРН регулювалось на той час Угодою між Великою Британією та ФРН від 14 липня 1960 р., ст. III 1с якої містила звичайне застереження про публічний порядок. І хоча у цьому випадку мало місце серйозне порушення гарантованого абзацом 1 ст. 103 Основного Закону ФРН права бути заслуханим у суді, утім, Верховний Суд ФРН не визнав порушення німецького публічного порядку. При цьому він зіслався на аналогічну санкцію, передбачену у § 177 Закону ФРН про судову систему, яка дозволяє суду видалити сторону, яка порушує громадський порядок, із зали судового засідання (§ 158 ЦПК ФРН). У цій справі відповідач позбавив себе можливості виступати в суді своїми власними винними

²⁹ Jantera-Jareborg Maarit, 'Marriage Dissolution in an Integrated Europe. The 1998 European Union Convention on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters (Brussels II Convention)' (1999) 1 Yearbook of Private International Law 22; Белоглазев Александр, 'Тенденции в развитии процессуальной оговорки о публичном порядке (order public) в европейском контексте с 2002 года' в *Цивилистическая процессуальная мысль. Международный сборник научных статей, вып 3: Исполнительный процесс* (Фурса С ред, Издатель Фурса С. Я. 2014) 392–417.

діями. Х. Шак вітає таку практику Верховного Суду ФРН і підсумовує, що ‘право бути заслуханим в суді захищається не просто як таке, а лише з метою забезпечення справедливого судового розгляду’³⁰.

Подібний правовий висновок був висловлений Європейським Судом Справедливості (далі – ЄСС) у рішенні від 28 квітня 2009 р. у справі C-420/07 “*Apostolides v Orams*”. Ця справа була ініційована греком-кіпріотом Апостолідесем, який звернувся до суду з позовом до подружжя Орамс, підданих Великої Британії, які стали новими власниками його земельної ділянки у північній частині острова Кіпр, окупованій Туреччиною, про витребування цієї земельної ділянки. Взагалі для доктрини та практики міжнародного цивільного процесу справа “*Apostolides v Orams*” є “хрестоматійною” із погляду декількох аспектів, але у контексті змісту та мети цієї статті зосередимо увагу на положеннях рішення ЄСС, які містять відповідь на запитання про те, чи може англійський суд, як суд держави визнання цього рішення, застосувати застереження про публічний порядок на тій підставі, що рішення було ухвалено за відсутності відповідачів (заочне рішення). Так, ЄСС зазначив:

<...> Відповідач не проявив ініціативу щодо оскарження і подання апеляції на заочне судове рішення <...>. У визнанні та примусовому виконанні заочного судового рішення не може бути відмовлено на підставі статті 34(2) Регламенту № 44/2001 у випадку, коли відповідач мав процесуальну можливість ініціювати провадження зі скасування заочного судового рішення і таке провадження надало б йому можливість доводити той факт, що йому не було вручено позов чи інші судові документи у належний строк для підготовки свого захисту³¹.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що застосування судами України принципу взаємності при вирішенні справ про визнання і виконання судових рішень із сімейних справ сприяє визнанню іноземних судових рішень на території України, але не означає автоматичного визнання рішень вітчизняних судів за кордоном. Тому надзвичайно важливою є участь України в низці Гаазьких конвенцій, які уніфікують норми інституту визнання та виконання судових рішень із різних категорій міжнародних сімейних спорів.

Паралельно з універсальною, на рівні Гаазьких конвенцій, відбувається успішна регіональна уніфікація норм інституту визнання та виконання іноземних судових рішень в ЄС, єдність судової практики застосування яких забезпечується наднаціональним органом – ЄСС.

³⁰ Шак (н 21) 420.

³¹ Meletis Apostolides v David Charles Orams and Linda Elizabeth Orams. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 28 April 2009. C-420/07. ECLI:EU:C:2009:271.

Аналіз чинних міжнародних актів, як регіонального, так і універсального характеру, дає підстави говорити про збереження дії такого інституту, як публічний порядок, навіть у міжнародному цивільному процесі інтегрованої європейської спільноти – ЄС.

Оцінка державним судом наслідків виконання іноземного судового рішення на предмет порушення публічного порядку держави його визнання і надання дозволу на виконання не повинна призводити до перегляду цього рішення по суті. Згідно з проаналізованою судовою практикою порушенням публічного порядку і, відповідно, підставою для відмови у визнанні та наданні дозволу на примусове виконання іноземного судового рішення не може вважатися ухвалення заочного судового рішення, якщо сторона відповідача навіть не намагалася відстояти свої права в суді за допомогою подання апеляційної/касаційної скарги у державі за місцем ухвалення судового рішення.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Anufrieva L, *Mezhdunarodnoe chastnoe pravo [Private International Law], t 3: Transgranichnye bankrotstva. Mezhdunarodnyj kommercheskij arbitrazh. Mezhdunarodnyj grazhdanskij process: uchebnik [Cross-Border Bankruptcy. International Commercial Arbitration. International Civil Procedure: Textbook]* (BEK 2001) (in Russian).
2. Cherniak Yu, *Unifikatsiia norm mizhnarodnoho tsyvilnoho protsesu z rozghliadu simeinykh sporiv [Unification of the International Civil Procedure Rules for Family Dispute Resolution]* (Alerta 2018) (in Ukrainian).
3. Kysil V, *Mizhnarodne pryvatne pravo: pytannia kodyfikatsii [Private International Law: Issues of Codification]* (Ukraine 2000) (in Ukrainian).
4. Marysheva N, *Semejnye otnosheniia s uchastiem inostrancev: pravovoe regulirovanie v Rossii [Family Relationships Involving Foreigners: Legal Regulation in Russia]* (Volters Kluver 2007) (in Russian).
5. Shak H, *Mezhdunarodnoe grazhdanskoe processual'noe pravo: uchebnik [International Civil Procedure Law: Textbook]* (per s nem, BEK 2001) (in Russian).
6. Tsirat G, *Mizhnarodnyi tsyvilnyi protses: suchasnyi stan ta perspektyvy mizhnarodno-pravovoi unifikatsii [International Civil Procedure: Current Situation and Prospects for International Legal Unification]* (Vydavnytstvo Ivanchenko I. S. 2013) (in Ukrainian).

Edited books

7. Biavati P, 'Is Flexibility a Way to the Harmonization of Civil Procedural Law in Europe?' in Carpi F and Lupoi M (eds), *Essays on transnational and comparative civil procedure* (Giappichelli 2001) (in English).

8. Kramer X E, 'Harmonisation of Provisional and Protective Measures in Europe' in Storme M (ed), *Procedural Laws in Europe. Towards Harmonisation* (Apeldoorn 2003) (in English).
9. Beloglavek A, 'Tendencii v razvitii processual'noj ogovorki o publicnom porjadke (order public) v evropejskom kontekste s 2002 goda' ['Trends in the Development of the Order Public Procedural Clause in the European Context Since 2002'] v *Civilisticheskaja processual'naja mysl'. Mezhdunarodnyj sbornik nauchnyh statej [Civil Procedural Thought. International Collection of Scientific Articles]*, vyp 3: *Ispolnitel'nyj process [Enforcement Process]* (Fursa S red, Izdatel' Fursa S. Ja. 2014) (in Russian).
10. Klymenko O, 'Suchasni tendentsii rozvytku v Ukraini instytutu vyznannia ta vykonannia rishennia inozemnoho sudu' ['Current Trends in Ukraine in the Development of the Institute of Recognition and Enforcement of Foreign Court Judgments'] v *Narysy z mizhnarodnoho pryvatnoho prava [Essays on Private International Law]*, vyp 5 (Kalakura V red, Alerta 2019) (in Ukrainian).
11. Kornelis H van R, 'Garmonizacija grazhdanskogo processa v global'nom mashtabe. – Evropejskij grazhdanskij process i ispolnitel'noe proizvodstvo' ['Harmonization of Civil Procedure on a Global Scale. – European Civil Procedure and Enforcement Proceedings'] v *Sbornik materialov Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii [Collected Materials of International Scientific and Practical Conference]* (Valeev D otv red, Statut 2012) (in Russian).

Journal articles

12. Freudenthal M, 'The Future of European Civil Procedure' (2003) 7.5 *Electronic Journal of Comparative Law* <<http://www.ejcl.org/ejcl/75/art75-6.html>> (accessed: 25.05.2020) (in English).
13. Gottwald P, 'Comparative Civil Procedure' (2005) 22 *Ritsumeikan Law Review* 23–35 (in English).
14. Jantera-Jareborg M, 'Marriage Dissolution in an Integrated Europe. The 1998 European Union Convention on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters (Brussels II Convention)' (1999) 1 *Yearbook of Private International Law* 22 (in English).
15. Storme M, 'A Single Civil Procedure for Europe: A Cathedral Builders' Dream' (2005) 22 *Ritsumeikan Law Review* 87–100 (in English).

Yuliya Chernyak

RECOGNITION AND ENFORCEMENT OF FOREIGN JUDGMENTS
IN INTERNATIONAL FAMILY DISPUTES: WORLD EXPERIENCE
OF UNIFICATION OF LEGAL PROVISIONS AND SOME ISSUES
OF COURT PRACTICE

ABSTRACT. The point of practical complexity pertaining to recognition and enforcement of a foreign court judgment is that a judgment, as an act of public authority of one State adopted within its jurisdiction, should be recognized and enforced in the territory of another State, which this public authority does not apply to. Today's international legal treaties which unify the provisions of international civil procedure designated for resolution of family disputes comprise the following two provisions: on the one part, the State assumes

the obligation to recognize and enforce foreign court judgments, being guided by such motives as the need to develop international relations and ensure human rights; on the other part, each State sets certain boundaries for such recognition and enforcement by defining the list of possible grounds upon which recognition and enforcement of a foreign judgment may be refused.

The purpose of the article is to determine the current situation with unification of the provisions of the institute of recognition and enforcement of foreign judgments in international family disputes, and to outline the set of principles underlying this institute of law. Special attention is focused on the interpretation and application of the principle of reciprocity and the order public clause based on the analysis of doctrine and judicial practice.

The author established that at the level of the Hague children's conventions, European Union regulations, and taking into account the practice of the European Court of Human Rights, the following principles of today's institute of recognition and enforcement of foreign court judgments in family law disputes have been unified: finality of court judgments (*res judicata*) and impossibility of revising a judgment on the merits at the stage of recognition and enforcement in the requested State; reciprocity; a court of the requested State may not revise the actual circumstances based on which the court of the State from which the judgment originates justified its jurisdiction; application of *lex fori* to the procedure of recognition and enforcement of a foreign court judgment; possibility of partial recognition and enforcement of a foreign court judgment; the need to apply a simple and prompt procedure for recognition and effective measures for enforcement; expanded definition of the category "court judgment" which provides that this category "court judgment" also covers settlement agreements and contracts which are concluded by the parties to alimony obligations and approved by court.

The positive effect of the provisions of articles 462 and 471 of the Civil Procedure Code of Ukraine of 2017 is examined from two positions: 1) from the position of the State and development of international legal cooperation, which means a departure from the isolation policy and the intention to accept international and, particularly, European human rights standards; 2) from the standpoint of ordinary citizens of Ukraine – entities to civil, including family, relations, which means an expansion of the possibility for recognizing in Ukraine of judgments delivered by foreign courts, and the possibility to raise the question of recognition and enforcement of Ukrainian courts' judgments abroad on the terms of reciprocity.

KEYWORDS: international civil procedure; international family disputes; foreign court judgments; reciprocity principle; public order; Hague Conventions; European Union regulations.